

סדר הושענות לחג הסוכות ולהושענא רבה

כולל סדר הלל ונטילת לולב

(כמנהג אשכנז)

בתוספת הרחבות רעיוניות וביאורי מילים
בהוצאת מכון התורה והארץ

בהוצאת מכון התורה והארץ

שבי דרום, ד.נ הנגב, מיקוד: 8536500
טל': 08-6847325 פקס: 08-6847055
דוא"ל: Machon@toraland.org.li
www.toraland.org.li

כתיבה: רבני מכון התורה והארץ
אגרונום מרדכי שומרון

עריכה: טל תורג'מן
עיצוב גרפי: אודליה פרל

© כל הזכויות שמורות למכון התורה והארץ

תוכן העניינים:

סדר נטילת לולב	4
סדר הלל	7
סדר הושענות לחג הסוכות	12
סדר הושענות לשבת של חול המועד	17
סדר הושענות להושענא רבה	19
דיני שביעית בארבעת המינים	31

סדר נטילת לולב

סוכה ולולב לעם סגולה - יחד ירונו יישאו תהילה

מנהג חלק מקהילות החסידים והספרדים ליטול את ארבעת המינים דווקא בתוך הסוכה עוד בטרם הליכתם לבית הכנסת משום "זריזים מקדימים למצוות". יש מהם שנוטלים אותם בסוכה הסמוכה לבית הכנסת לפני הלל, בכדי להסמיך את הברכה עליהם לאמירת ההלל. ניתן לבאר מנהג זה על פי דברי הרמח"ל, שבחג הסוכות בכל שנה יכולים ישראל להתרומם למדרגה של השראת השכינה עליהם כפי שזכו בעת יציאתם ממצרים והדבר מתחזק ביותר על ידי נטילת ארבעת המינים: "ענין הסוכה והלולב הוא... כמו שעל ידי העננים ההם היו נמצאים ישראל מובדלים לבדם ונשואים מן הארץ, כן היה נמשך להם מציאות הארה המשכנת אותם לבד, נבדלים מכל העמים, ומונשאים ומונטלים מן העולם הזה עצמו, ועליונים ממש על כל גויי הארץ... ונמשכת תולדתו זאת לכל אחד מישראל לדור דורים... ומתחדש דבר זה בישראל בחג הסוכות על ידי הסוכה... ואור השם ב"ה מאיר על ראשם של ישראל ומעטירם באופן שתהיה אימתם נופלת על כל אויביהם, על ידי נטילת הלולב ומינוו, והוא מה שכתוב: 'וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך'."

ייקח את הלולב, ההדסים והערבות בידו הימנית במצב ששדרת הלולב תפנה אליו, והם מצביעים למעלה "כדרך גידולם". את האתרוג ייקח בידו השמאלית ויחזיקו הפוך, כלומר העוקף (מיקום חיבורו לעץ) מופנה כלפי מעלה. הסיבה לכך היא משום הכלל "כל המצוות מברך עליהן עובר לעשייתן", אם יחזיק את האתרוג "כדרך גידולו" הרי שכבר עשה את המצווה ועדין לא בירך.

דרך גידולו של האתרוג היא שהעוקף למטה והפיטם למעלה, ומחמת כובדו הוא מתכופף במהלך גידולו כלפי מטה. כדי שיטלו לפני שמברך שלא כדרך גידולו הטבעי, יש לקחתו כשהעוקף כלפי מעלה.

יהי רצון

מִלְפָּנֶיךָ יי אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתַי, בְּפָרִי עֵץ הָדָר וְכַפַּת
תְּמָרִים וְעֵנָף עֵץ עֵבֶת וְעֵרְבֵי נַחַל, אוֹתִיּוֹת שְׂמֶךְ הַמִּיחָד
תִּקְרַב אֶחָד אֶל אֶחָד וְהָיוּ לְאַחָדִים בְּיָדֵי, וְלִידַע אִיךָ שְׂמֶךְ
נִקְרָא עָלַי וְיִירָאוּ מִגִּשְׁתִּי אֵלַי, וּבִנְעֻנְעֵי אוֹתָם תִּשְׁפִּיעַ
שְׁפַע בְּרָכוֹת מִדַּעַת עָלְיוֹן לְנוֹה אֶפְרַיִם לְמַכּוֹן בֵּית
אֱלֹהֵינוּ, וּתְהֵא חֲשׂוּבָה לְפָנֶיךָ מִצּוֹת אֲרַבְעָה מִיָּנַי אֵלוּ
כְּאֵלוּ קִימַתִּיהָ בְּכָל פְּרֻטוֹתֶיהָ וְשִׁרְשֶׁיהָ וְתַרְי"ג מִצּוֹת
הַתְּלוּיּוֹת בָּהּ, כִּי כִּנְנַתִּי לִיחָדָא שְׂמָא דְקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא
וּשְׂכִינְתִּיהָ בְּדַחִילוֹ וּרְחִימוּ, לִיחָד שֵׁם י"ה בּו"ה בְּיַחְדָּא
שְׁלַיִם בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל, אָמֵן. בְּרוּךְ יי לְעוֹלָם, אָמֵן וְאָמֵן.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ בְּמִצּוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל נְטִילַת לּוּלָב

ביום הראשון לנטילתו מוסיפים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
שֶׁחִיָּנוּ וְקִימָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזִמְנֵי הַזֶּה

לאחר הברכה הופכים את האתרוג ומחזיקים אותו כדרך גידולו כך שהפיטם פונה כלפי מעלה. לאחר מכן מקרבים את הלולב והאתרוג יחד ומנענעים אותם לכל הכיוונים, קדימה, אחורה ימינה, שמאלה, למעלה ולמטה.

מצוות ארבעת המינים מחברת את כל המצוות

מצוות נטילת ארבעת המינים היא מצווה "ממצעת" בין המצוות התלויות בארץ לבין המצוות שהן חובת הגוף, בכדי להיות "הבריה המבריה אותן, שעל ידו יעשו (כל המצוות) חטיבה אחת..." (הרב קוק זצ"ל, ספר עץ הדר). כוונתו לבאר שמצווה זו מצד אחד היא "חובת הגוף", וחובה לקיימה גם בחו"ל, אך מאידך, היא קשורה לארץ-ישראל באופן בולט, זאת עפ"י אחד הטעמים שכתב הרמב"ם במורה נבוכים למצווה זו, ש"אלו הארבעה מינים... רוב מציאותם בארץ ישראל בעת ההיא (בחודש תשרי) והיה כל אדם יכול למוצאם...". בשל כך, מצווה זו היא הבריה התיכון המחבר בין המצוות התלויות בארץ לשאר מצוותיה של תורה. וישראל "מרגישים הם מקדושת נשמתם פנימה את האורות הגדולים המתלהבים יחד במצוה חביבה זו הכוללת קדושת הארץ וקדושת הגוף, ועושים אותה בשמחה ובהידור גדול".

סדר הלל

הלל של חג הסוכות

בכל ימי חג הסוכות גומרים את ההלל. יש אומרים שהלל הוא מצווה מן התורה ומקורה מן הכתוב במצוות נטע רבעי: "קִדְשׁ הַלִּילִים לַה'" ומשמע שאכילת הפירות בשנה הרביעית כשהם מותרים באכילה, טעונה הלל והודאה לה' על הטובה של ריבוי הפירות, וכך בכל יום של שמחה גדולה יש להלל ולשבח על רוב הטובה והשמחה. בתוך ימי השמחה מיוחדת שמחת חג הסוכות בה גומרים את כל פרקי ההלל בכל שמונת ימי החג. ההלל וההודאה "בְּאֶסְפָּף מְגֻרְנָךְ וּמִיְקַבְּךָ" על שפע פירות הארץ וברכת השנה היוצאת, משתלבים עם שמחת הרגל ומכוחם באה תפילת החג על המים של השנה הבאה עלינו לטובה.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְקַרְא אֶת הַהִלֵּל:

הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ עַבְדֵי יְיָ. הַלְלוּ אֶת שֵׁם יְיָ: יְהִי שֵׁם יְיָ מְבֹרָךְ. מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם: מִמְזֶרֶח שָׁמֶשׁ עַד מְבֹאוֹ. מִהַלֵּל שֵׁם יְיָ: רֵם עַל כָּל גּוֹיִם יְיָ. עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ: מִי כִּי אֱלֹהֵינוּ הַמְּגַבִּיחַ לְשִׁבְתָּ: הַמְּשַׁפִּילֵי לְרֵאוֹת בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ: מְקִימֵי מַעְפָּר דָּל. מֵאֲשַׁפֵּת יָרִים אֲבִיוֹן: לְהוֹשִׁיבֵי עִם נְדִיבִים. עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ: מוֹשִׁיבֵי עֵקֶרֶת הַבַּיִת. אִם הַבָּנִים שְׂמֵחָה. הַלְלוּיָהּ:

בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם. בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לְעִז: הִיְתָה יְהוּדָה לְקִדְשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מִמְּשֻׁלּוֹתָיו: הַיָּם רָאָה וַיִּגַּס. הִירְדֵן יִסֹּב לְאַחֹר: הַהָרִים רָקְדוּ כְּאִילִים. גָּבְעוֹת כְּבָנֵי צֹאן: מֵה לָּהּ הַיָּם כִּי תִגּוֹס. הִירְדֵן תִּסֹּב לְאַחֹר: הַהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאִילִים. גָּבְעוֹת כְּבָנֵי צֹאן: מִלְּפָנֵי אֲדוֹן חוּלֵי אֶרֶץ. מִלְּפָנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: הַהֶפְכִי הַצּוּר אֲגַם מַיִם. חֲלָמִישׁ לְמַעְיָנוּ מַיִם:

לא לנו יי לא לנו. כי לשמך תן כבוד. על חסדך על אמתך: למה יאמרו הגוים. איה נא אלהיהם: ואלהינו בשמים. כל אשר חפץ עשה: עצביהם כסף וזהב. מעשה ידי אדם: פה להם ולא ידברו. עינים להם ולא יראו: אזנים להם ולא ישמעו. אף להם ולא יריחון: ידיהם ולא ימישון. רגליהם ולא יהלכו. לא יהגו בגרונם: כמוהם יהיו עשיהם. כל אשר בטח בהם:

ישראל בטח ביי. עזרם ומגנם הוא:

בית אהרן בטחו ביי. עזרם ומגנם הוא:

יראי יי בטחו ביי. עזרם ומגנם הוא:

יי זכרנו יברך. יברך את בית ישראל. יברך את בית אהרן:

יברך יראי יי. הקטנים עם הגדלים:

יסף יי עליכם. עליכם ועל בניכם:

ברוכים אתם ליי. עשה שמים וארץ:

השמים שמים ליי. והארץ נתן לבני אדם:

לא המתים יהללו יה. ולא כל ירדי דומה:

ואנחנו נברך יה. מעתה ועד עולם. הללויה:

אהבתי כי ישמע יי את קולי תחנוני: כי הטא אזנו לי. ובמי אקרא: אפוני חבלי מות. ומצרי שאול מצאוני. צרה ויגון אמצא: ובשם יי אקרא. אנה יי מלטה נפשי: חנון יי וצדיק. ואלהינו מרחם: שמר פתאים יי. דלתי ולי יהושע: שובי נפשי למנוחכי. כי יי גמל עליכי: כי חלצת נפשי ממות. את עיני מן דמעה. את רגלי מדחי: אתהלה לפני יי. בארצות החיים: האמנתי כי אדבר. אני עניתי מאד: אני אמרתי בחפזי. כל האדם כזב:

מה אשיב ליי. כל תגמולוהי עלי: כוס ישועות אשא. ובשם יי אקרא: נדרי ליי אשלם. נגדה נא לכל עמו: יקר בעיני יי. המותה לחסידיו: אנה יי כי אני עבדך. אני עבדך בן אמתך פתחת למוסרי: לה אזבח זבח תודה. ובשם

יְיָ אֱקָרָא: נְדָרֵי לַיְיָ אֲשַׁלֵּם. נִגְדָה נָא לְכָל עַמּוֹ: בְּחִצְרוֹת בַּיִת יְיָ. בְּתוֹכְכִי
יְרוּשָׁלַם. הַלְלוּיָהּ:

הִלְלוּ אֶת יְיָ כָּל גּוֹיִם. שִׁבְחוּהוּ כָּל הָאֲמִיּוֹת:
כִּי גִבֹר עָלֵינוּ חֲסֵדוֹ. וְאָמַת יְיָ לְעוֹלָם. הַלְלוּיָהּ:

הוֹדוּ לַיְיָ כִּי טוֹב. כִּי לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ:
יֹאמֶר נָא יִשְׂרָאֵל. כִּי לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ:
יֹאמְרוּ נָא בַּיִת אֲהָרֹן. כִּי לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ:
יֹאמְרוּ נָא יִרְאֵי יְיָ. כִּי לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ:

מִן הַמִּצַּר קִרְאתִי יְהוָה. עֲנֵנִי בְמִרְחֹב יְהוָה: יְיָ לִי לֹא אִירָא. מַה יַעֲשֶׂה לִי אָדָם:
יְיָ לִי בְעֶזְרִי. וְאֲנִי אֶרְאֶה בְשִׁנְאֵי: טוֹב לַחֲסוֹת בַּיְיָ. מִבִּטָּח בְּאָדָם: טוֹב
לַחֲסוֹת בַּיְיָ. מִבִּטָּח בַּנְּדִיבִים: כָּל גּוֹיִם סָבּוּנִי. בְּשֵׁם יְיָ כִּי אֲמִילֵם: סִבּוּנִי
גַם סָבּוּנִי. בְּשֵׁם יְיָ כִּי אֲמִילֵם: סִבּוּנִי כְדַבּוּרִים. הֲעִכּוּ כְּאִשׁ קוֹצִים. בְּשֵׁם יְיָ
כִּי אֲמִילֵם: דַּחַח דְחִיתַנִּי לְנֶפֶל. וַיִּי עֲזָרְנִי: עֲזֵי וְזִמְרַת יְהוָה. וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה:
קוֹל רִנָּה וִישׁוּעָה בְּאֶהְלִי צְדִיקִים. יָמִין יְיָ עֲשֶׂה חֵיל: יָמִין יְיָ רֹמְמָה. יָמִין
יְיָ עֲשֶׂה חֵיל: לֹא אָמוֹת כִּי אֶחְיֶה. וְאֶסַּפֵּר מַעֲשֵׂי יְהוָה: יִסֹּר יִסְרֹנִי יְהוָה. וְלַמּוֹת
לֹא נִתְנַנְנִי: פִּתְחוּ לִי שַׁעְרֵי צְדָקָה. אָבֹא בָם אוֹדֶה יְהוָה: זֶה הַשַּׁעַר לַיְיָ. צְדִיקִים
יָבֹאוּ בּוֹ:

אוֹדֶךָ כִּי עֲנִיתַנִּי. וְתַהֲיִי לִי לִישׁוּעָה. אוֹדֶךָ:
אֲבֹן מֵאֶסוּ הַבּוֹנִים. הִיתָה לְרֹאשׁ פְּנֵה. אֲבֹן:
מֵאֵת יְיָ הִיתָה זֹאת. הִיא נִפְלְאת בְּעֵינֵינוּ. מֵאֵת:
זֶה הַיּוֹם עֲשֶׂה יְיָ. נִגִּילָה וְנִשְׂמְחָה בּוֹ: זֶה:

אָנָּה יְיָ הוֹשִׁיעָה נָּא: אָנָּה יְיָ הוֹשִׁיעָה נָּא:
אָנָּה יְיָ הֲצַלִּיחָה נָּא: אָנָּה יְיָ הֲצַלִּיחָה נָּא:
בְּרוּךְ הִבָּא בְּשֵׁם יְיָ. בְּרַכְּנוּכֶם מִבַּיִת יְיָ:
בְּרוּךְ הִבָּא בְּשֵׁם יְיָ. בְּרַכְּנוּכֶם מִבַּיִת יְיָ:

אל יי ויָאָר לָנוּ. אֶסְרוּ חַג בְּעֵבְתֵימִים. עַד קִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ:

אל יי ויָאָר לָנוּ. אֶסְרוּ חַג בְּעֵבְתֵימִים. עַד קִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ:

אֵלֵי אֲתָהּ וְאוֹדֶהָ. אֱלֹהֵי אֲרוֹמָמְךָ:

אֵלֵי אֲתָהּ וְאוֹדֶהָ. אֱלֹהֵי אֲרוֹמָמְךָ:

הוֹדוּ לַיְי כִּי טוֹב. כִּי לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ:

הוֹדוּ לַיְי כִּי טוֹב. כִּי לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ:

יְהַלְלוּהָ יי אֱלֹהֵינוּ עַל כָּל מַעֲשֵׂיהָ. וְחֲסִידֶיהָ צְדִיקִים עוֹשֵׂי רְצוֹנָהּ. וְכָל עַמָּה

בֵּית יִשְׂרָאֵל. בְּרַנָּה יוֹדוּ וַיְבָרְכוּ וַיִּשְׁבַּחוּ וַיִּפְאָרוּ וַיְרֹמְמוּ וַיַּעֲרִיצוּ וַיִּקְדִּישוּ

וַיְמַלִּיכוּ אֶת שְׁמֶךָ מַלְכֵנוּ. כִּי לָךְ טוֹב לְהוֹדוֹת. וּלְשִׁמְךָ נָאֶה לְזַמֵּר. כִּי מַעֲוֹלָם

וְעַד עוֹלָם אֲתָהּ אֵל:

בְּרוּךְ אַתָּה יי מֶלֶךְ מְהֻלָּל בַּתְּשַׁבְּחוֹת:

הלל על הנפלאות המתחדשות בכל דור

'הקורא הלל בכל יום הרי זה מחרף ומגדף' (שבת קיח). ר' יונה (ברכות כג) באר: 'עיקר קריאת ההלל הוא על כל צרה וצרה שלא תבוא על הצבור ואנו אומרים אותו באותה שעה כמו שאמרו דוד על הצרות שעברו עליו, וכשאומר אותו בכל יום נראה כמי שאומר שאין הקב"ה עושה נפלאות בכל יום ולפיכך קורא הנסים שעברו כבר ונמצא שמחרף ומגדף כלפי מעלה'. נראה מכאן שההלל והשבח אינם צריכים להתייחס דווקא לניסים שקרו את אבותינו במצרים אלא בראש ובראשונה לאירועי השעה ולצרות שלא תבואנה על הציבור בכל דור ודור - כמו דוד שאמר את ההלל על הקורות אותו בזמנו. מי שחי רק את שמחות העבר מבלי לזהות את הנפלאות המתחדשות על הציבור בכל דור, אף שהוא מודה על הדברים שעברו הרי זה מחרף ומגדף. קריאת ההלל צריכה להתפרץ בימים של שמחה מיוחדת מתוך הרגשת שמחת ההווה, וההלל מנתב את ההודאה דרך הפרקים שתוקנו לשם כך ושנאמרו בכל דור ודור. אך הקורא את ההלל בכל יום אינו קשור להווה אלא מתרפק על פרקי ההלל כשלעצמם, העוסקים בגאולת מצרים, ואי היכולת לזהות את המתרחש בהווה היא היא חירוף וגידוף.

סדר הושענות לחג הסוכות

אדם האוחז בתורה דומה למזבח

הקפת הבימה בזמן הושענות היא זכר להקפת המזבח במקדש והבימה היא במקום המזבח. לפי הגר"א התורה היא המזבח, שכל הקורא סדר קורבנות כאילו הקריב. אך בילקוט שמעוני ובראשונים מובאים דברים אחרים: "בזמן הזה חזן הכנסת עומד כמלאך האלהים וס"ת בזרועו, והעם מקיפין אותו דוגמת מזבח". לפי זה מבואר שהמזבח הוא האדם עצמו. לא כל אדם יכול להיות מזבח, אלא זה שהוא כמלאך אלהים - היינו כאשר ספר תורה בזרועו. או אז הופך אף האדם עצמו, בן אנוש, להיות מעין ו'כדוגמת מזבח'. זהו יסוד מה שנהגו האשכנזים להחזיק את ספרי התורה בזמן הקפות הושענות ולא להניחם על הבימה. אמנם, לדעת בעל 'כף החיים' ההקפות עצמן חשובות מעמידה עם ספר התורה בידו, ועדיף להניח את ספר התורה על הבימה. במיוחד כיום כשלכל אחד יש ארבעת המינים.

בכל יום מימי חג הסוכות, פותחים באמירת:

הושע נא: לְמַעַן אֱלֹהֵינוּ הוֹשַׁע נָא: הוֹשַׁע נָא: לְמַעַן בּוֹרְאָנוּ הוֹשַׁע נָא:
הושע נא: לְמַעַן גּוֹאֲלָנוּ הוֹשַׁע נָא: הושע נא: לְמַעַן דּוֹרְשָׁנוּ הוֹשַׁע נָא:

אחר כך אומרים פיוט השייך לאותו יום, כמפורט להלן.

כשחל א' דסוכות	א' דסוכות	א' דחוו"מ	ב' דחוו"מ	ג' דחוו"מ	ד' דחוו"מ	ה' דחוו"מ
ביום ב'	למען אמתך	אבן שתיה	אערוך שועי	אום אני חומה	אל למושעות	אום נצורה
ביום ג'	למען אמתך	אבן שתיה	אערוך שועי	אל למושעות	אום נצורה	אדון המושיע
ביום ה'	למען אמתך	אבן שתיה	אום נצורה	אערוך שועי	אל למושעות	אדון המושיע
בשבת	אום נצורה	למען אמתך	אערוך שועי	אבן שתיה	אל למושעות	אדון המושיע

למען אמתך

הושע נא: לַמַּעַן אֲמַתְךָ. לַמַּעַן בְּרִיתְךָ. לַמַּעַן גְּדֻלָּתְךָ וְתַפְאֲרֹתְךָ. לַמַּעַן דָּתְךָ. לַמַּעַן הוֹדְךָ. לַמַּעַן וַעֲוֹנְךָ. לַמַּעַן זַכְּרְךָ. לַמַּעַן חֲסֵדְךָ. לַמַּעַן טוֹבְךָ. לַמַּעַן יְחִוּדְךָ. לַמַּעַן כְּבוֹדְךָ. לַמַּעַן לְמוֹדְךָ. לַמַּעַן מַלְכוּתְךָ. לַמַּעַן נִצְחָךָ. לַמַּעַן סוּדְךָ. לַמַּעַן עֲזוּךָ. לַמַּעַן פֶּאֶרְךָ. לַמַּעַן צְדָקָתְךָ. לַמַּעַן קִדְשֹׁתְךָ. לַמַּעַן רַחֲמֶיךָ הַרְבִּיּים. לַמַּעַן שְׂכִינְתְךָ. לַמַּעַן תְּהַלְתְּךָ. הוֹשֵׁעַ נָא: אֲנִי וְהוּ וְכוּ' בהושענא רבה מוסיפים: כִּי אֲמַרְתִּי עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה:

אבן שתיה

הושע נא: אָבֹן שְׁתֵּיהָ. בֵּית הַבְּחִירָה. גֶּרֶן אֲרָנוֹ. דְּבִיר הַמַּצְנֵעַ. הַר הַמּוֹרֶיָה. וְהַר יִרְאָה. זָבַל תַּפְאֲרֹתְךָ. חֲנָה דָּוִד. טוֹב הַלְּבָנוֹן. יְפֵה נוֹף מְשׁוֹשׁ כָּל הָאָרֶץ. כְּלִילַת יָפִי. לֵינַת הַצֹּדֵק. מְכוֹן לְשִׁבְתְּךָ. נוֹה שְׁאֲנָן. סַפַּת שְׁלָם. עֲלִית שְׂבָטִים. פְּנַת יְקָרַת. צִיּוֹן הַמַּצְיֵנַת. קִדְשׁ הַקְּדוּשִׁים. רְצוּף אֶהְבָּה. שְׂכִינַת כְּבוֹדְךָ. תַּל תַּלְפִּיּוֹת. הוֹשֵׁעַ נָא: אֲנִי וְהוּ וְכוּ' בהושענא רבה מוסיפים: לָךְ זְרוּעַ עִם גְּבוּרָה תַעֲזוּ יְדֶךָ תָּרוּם יְמִינְךָ:

אערוך שועי

הושע נא: אֲעֲרֹךְ שׁוּעִי. בְּבֵית שׁוּעִי. גְּלִיתִי בְּצוּם פְּשָׁעִי. דִּרְשִׁיתִּיךָ בּוֹ לְהוֹשִׁיעַי. הִקְשִׁיבָה לְקוֹל שׁוּעִי. וְקוּמָה וְהוֹשִׁיעַי. זָכַר וְרַחֵם מוֹשִׁיעַי. חַי כֵּן תִּשְׁעֲשָׂעִי. טוֹב בְּאֵנָק שְׁעִי. יוֹחֵשׁ מוֹשִׁיעַי. כֹּלָה מְרִשְׁעִי. לְבַל עוֹד תִּרְשָׁעִי. מֵהָר אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. נִצַּח לְהוֹשִׁיעַי. שָׂא נָא עוֹן רִשְׁעִי. עֲבַר עַל

פְּשָׁעֵי. פְּנֵה נָא לְהוֹשִׁיעַי. צוּר צְדִיק מוֹשִׁיעַי. קִבֵּל נָא שְׁוֹעֵי. רוּמִם קָרוּן
יִשְׁעֵי. שְׂדֵי מוֹשִׁיעַי. תּוֹפִיעַ וְתוֹשִׁיעַי. הוֹשֵׁעַ נָא: אֲנִי וְהוּ וְכוּ'

אום אני חומה

הוֹשֵׁעַ נָא: אִם אֲנִי חוֹמָה. בְּרָה פַחְמָה. גּוֹלָה וְסוּרָה. דְּמַתָּה לְתַמָּר. הַהֲרוּגָה
עֲלִידָה. וְנַחֲשֶׁבֶת כְּצֹאן טְבַחָה. זְרוּיָה בֵּין מַכְעִיסֶיהָ. חֲבוּקָה וְדְבוּקָה בְּךָ.
טוֹעֲנַת עֲלִידָה. יְחִידָה לְיַחֲדָה. כְּבוֹשָׁה בְּגוֹלָה. לוֹמַדַת יְרֵאָתָה. מְרוֹטַת לְחֵי.
נְתוּנָה לְמַכִּים. סוֹבְלַת סְבֻלָה. עֲנִיָה סַעְרָה. פְּדוּיַת טוֹבִיָה. צֹאן קִדְשִׁים.
קְהָלוֹת יַעֲקֹב. רְשׁוּמִים בְּשִׁמְךָ. שׁוֹאֲגִים הוֹשֵׁעַ נָא: תְּמוּכִים עֲלִידָה. הוֹשֵׁעַ נָא:
בְּהוֹשַׁעְנָא רַבָּה מוֹסִיפִים: תַּתֵּן אֲמַת לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם: אֲנִי וְהוּ וְכוּ'

הושע נא דמתה לתמר

מבאר בעל בני יששכר: כנסת ישראל דומה לתמר כלתו של יהודה, שלמרות שנתגרשה מבית יהודה, עם כל זאת היתה מהדרת ומחזרת אחריו, להעמיד ממנו המלכות. כך כנסת ישראל, עם היותה גולה וסורה מבית אביה, עם כל זאת היא דומה לתמר שמחזרת אחר השי"ת. וכתב בעל הטורים: "ב' במסורה 'ויחשבה לזונה' איכה היתה לזונה, מה תמר בביזיון ולבסוף כבוד אף ירושלים סופה בכבוד כדכתיב 'ולכבוד אהיה בתוכה' וזהו 'זאת קומתך דמתה לתמר'".
בעל הטורים ובני יששכר משווים בין מעשה תמר לדרכה של גאולת ישראל ע"י כנסת ישראל. ישנם מצבים שישראל הצופים ישועה, לא רק שנאלצים לעצור את מעשיהם ולהמתין במהלך הגאולה, אלא אף נצרכים להתבזות, אך אין ביזיון זה מרתיע אותם מציפיית הישועה. אדרבה, מתוך הביזיון יופיע הכבוד ויתברר עד כמה טהור ונעלה תהליך הופעת אורו של משיח. זאת היא גאולתנו. "דמתה לתמר", מה תמר בביזיון ולבסוף כבוד אף ירושלים סופה בכבוד.

דמתה לתמר - עם ישראל דומה לתמר שפריו משובח ומזין, ענפיו משמשים לסכך ולולבו למצות ארבעת המינים, כך עם ישראל כולו דבק בדבק ב"ה.

אל למושעות

הושע נא: אל למושעות. בארבע שבועות. גשים בשעות. דופקי ערף שעות. הוגי שעשועות. וחדותם משתעשעות. זעקים להשעות. חוכי ישועות. טפולים בך שעות. יודעי בין שעות. כורעי בשעות. להבין שמעות. מפיך נשמעות. נותן תשועות. ספורות משמעות. עדות משמיעות. פועל ישועות. צדיק נושעות. קרית תשועות. רגש תשואות. שלש שעות. תחיש לתשועות. הושע נא: אני והווכו

אדון המושיע

הושע נא: אדון המושיע. בלתך אין להושיע. גבור ורב להושיע. דלתי ולי יהושיע. האל המושיע. ומציל ומושיע. זעקיך תושיע. חוכיך הושיע. טלאיך תשביע. יבול להשפיע. כל שיח תדשא ותושיע. לגיא בל תרשיע. מגדים תמתיק ותושיע. נשיאים להסיע. שעירים להניע. עננים מלהמניע. פותח יד ומשביע. צמאיך תשביע. קוראיך תושיע. רחומיך תושיע. שוחריך הושיע. תמימיך תושיע. הושע נא: אני והווכו בהושענא רבה מוסיפים. נעמות בימינך נצח:

טלאיך תשביע - עם ישראל נמשל לטלאים רכים הזקוקים למזון רך, כך ישראל זקוקים למתנת ידו של הקב"ה ברחמים.

יבול להשפיע - לשון שפע - אנו מבקשים מהקב"ה שפע של יבול השדה בזכות שפע הגשמים שיעתיר עלינו. וכן ההמשך: "כל שיח תדשא ותושיע" הבקשה שעל כל שיח ועשב-דשא תהיה ברכת שמים בבחינת "אין לך כל עשב שאין לו מלאך שמכה על קדקודו ואומר לו: גדלו!". כלומר, השגחה פרטית על כל צמח השדה.

נשיאים להסיע - הבקשה שהאדים העולים מהים יתעבו לעננים, אך לא ימטירו את מימיהם חלילה על הים, אלא יוסעו ליבשה ושם ימטירו את מימיהם.

עננים מלהמניע - פעמים רבות השמים מכוסים בעננים אך אין יורד מטר מהיעדר תנאי אקלים מתאימים. הבקשה מהקב"ה שישיע את העננים לארץ ושם יוצרו תנאי מזג אוויר מתאימים להתעבות האדים ולירידת המטר.

בכל יום לאחר אמירת ההושענות אומרים:

אָנִי וְהוּ הוֹשִׁיעָה נָא:

כֹּה הוֹשַׁעְתָּ אֱלִים בְּלוֹד עַמָּךְ. בְּצִאתְךָ לַיִשָּׁע עַמָּךְ.
כֹּה הוֹשַׁעְתָּ גּוֹי וְאֱלֹהִים. דְּרוֹשִׁים לַיִשָּׁע אֱלֹהִים.
כֹּה הוֹשַׁעְתָּ הַמּוֹן צְבָאוֹת. וְעַמָּם מִלְּאֲכֵי צְבָאוֹת.
כֹּה הוֹשַׁעְתָּ זָכִים מִבֵּית עֲבָדִים. חֲנוּן בְּיָדָם מִעֲבָדִים.
כֹּה הוֹשַׁעְתָּ טְבוּעִים בְּצוֹל גְּזָרִים. יִקְרָךְ עַמָּם מִעֲבָרִים.
כֹּה הוֹשַׁעְתָּ כְּנֶה מְשׁוֹרְרַת וַיּוֹשַׁע. לְגוֹחָה מְצִינַת וַיּוֹשַׁע.
כֹּה הוֹשַׁעְתָּ מֵאֲמֵר וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם. נְקוּב וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם.
כֹּה הוֹשַׁעְתָּ סוֹבְבֵי מִזְבֵּחַ. עוֹמְסֵי עֲרֻכָה לְהַקִּיף מִזְבֵּחַ.
כֹּה הוֹשַׁעְתָּ פְלֵאֵי אַרוֹן כְּהַפְשָׁע. צַעַר פְּלִשְׁת בַּחֲרוֹן אַף וְנוֹשַׁע. כֹּה הוֹשַׁעְתָּ:
כֹּה הוֹשַׁעְתָּ קְהֵלוֹת בְּבִלָּה שְׁלַחַת. רַחוּם לְמַעַנָם שְׁלַחַת.
כֹּה הוֹשַׁעְתָּ שְׁבוֹת שְׁבֻטֵי יַעֲקֹב. תִּשׁוּב וְתִשְׁיֵב שְׁבוֹת אֶהְלֵי יַעֲקֹב. וְהוֹשִׁיעָה נָא:
כֹּה הוֹשַׁעְתָּ שׁוֹמְרֵי מִצְוֹת וְחוֹכֵי יְשׁוּעוֹת. אֵל לְמוֹשְׁעוֹת וְהוֹשִׁיעָה נָא:
אָנִי וְהוּ הוֹשִׁיעָה נָא:

הוֹשִׁיעָה אֶת עַמָּךְ וּבְרַךְ אֶת נַחֲלֶתְךָ וַיִּרְעַם וַיִּנְשָׂאֵם עַד הָעוֹלָם: וַיְהִי דְבַר־י
אֱלֹהִים אֲשֶׁר הִתְחַנְּנֵתִי לִפְנֵי יְיָ קְרִבִּים אֵל יְיָ אֱלֹהֵינוּ יוֹמָם וְלַיְלָה לַעֲשׂוֹת
מִשְׁפָּט עֲבָדוֹ וּמִשְׁפָּט עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ: לְמַעַן דַּעַת כָּל עַמֵּי
הָאָרֶץ כִּי יְיָ הוּא הָאֱלֹהִים. אִין עוֹד. (קדיש שלם)

סדר הושענות לשבת של חול המועד

הושע נא: למענך אלהינו הושע נא: הושע נא: למענך בוראנו הושע נא:
הושע נא: למענך גואלנו הושע נא: הושע נא: למענך דורשנו הושע נא:

אום נצורה

הושע נא: אם נצורה ככבת. בוננת בדת נפש משיבת. גומרת הלכות
שבת. דורשת משאת שבת. הקובעת אלפים תחום שבת. ומשיבת רגל
משבת. זכור ושמור מקימת בשבת. חשה למהר ביאת שבת. טורחת כל
מששה לשבת. יושבת וממתנת עד כלות שבת. כבוד וענג קוראה לשבת.
לבוש וכסות מחלפת בשבת. מאכל ומשקה מכינה לשבת. נעם מגדים
מנעמת לשבת. סעודות שלש מקימת בשבת. על שתי ככרות בוצעת
בשבת. פורטת ארבע רשיות שבת. צווי הדלקת נר מדלקת בשבת.
קדוש היום מקדשת בשבת. רנו שבע מפללת בשבת. שבעה בדת קוראה
בשבת. תנחילנה ליום שכלו שבת. הושע נא:

אני והו הושיעה נא:

כהושעת אדם יציר כפיך לגוננה. בשבת קדש המצאתו כפר וחינינה. כן הושע נא:
כהושעת גוי מצין מקוים חפשי. דעה כונו לבור שביעי לנפש. כן הושע נא:
כהושעת העם נהגת כצאן להנחות. וחק שמת במרה על מי מנוחות. כן הושע נא:
כהושעת זבדיך במדבר סיו במחנה. חכמו ולקטו בששי לחם משנה.

כן הושע נא:

כהושעת טפוליד הורו הכנה במדעם. ישר כחם והודה למו רועם. כן הושע נא:
כהושעת כלכלו בענג מן המשמר. לא הפך עינו וריחו לא נמר. כן הושע נא:
כהושעת משפטי משאות שבת גמרו. נחו ושבתו, רשיות ותחומים שמרו.

כן הושע נא:

כְּהוֹשַׁעַת סִינֵי הִשְׁמָעוּ בְּדַבּוֹר רְבִיעִי. עֲנִין זְכוֹר וְשִׁמּוֹר לְקַדֵּשׁ שְׁבִיעִי. כֵּן הוֹשַׁע נָא:
כְּהוֹשַׁעַת פָּקְדוֹ יִרְיָחוֹ שְׁבַע לְהַקְרִי. צָרוּ עַד רִדְתָּה בְּשַׁבַּת לְתַקְרָה. כֵּן הוֹשַׁע נָא:
כְּהוֹשַׁעַת קְהֵלֶת וְעִמּוֹ בְּבֵית עוֹלָמִים. רִצּוּךְ בְּחַגְגֶם שְׁבַעָה וְשַׁבְּעָה יָמִים.

כֵּן הוֹשַׁע נָא:

כְּהוֹשַׁעַת שְׁבִים עוֹלֵי גוֹלָה לְפָדְיוֹם. תּוֹרַתְךָ בְּקֶרֶאֶם בְּחַג יוֹם יוֹם. כֵּן הוֹשַׁע נָא:
כְּהוֹשַׁעַת מְשַׁחֲדֵיךָ בְּבִנְיָן שְׁנֵי הַמְּחֻדָּשׁ, נוֹטְלִין לוֹלֵב כָּל שְׁבַעָה בְּמִקְדָּשׁ.

כֵּן הוֹשַׁע נָא:

כְּהוֹשַׁעַת חֲבוּט עֲרֵבָה שְׁבַת מִדְּחִים. מְרַבִּיּוֹת מוֹצֵא לִיסוּד מִזְבַּח מִנִּיחִים.

כֵּן הוֹשַׁע נָא:

כְּהוֹשַׁעַת בְּרָכוֹת וְאַרְכוֹת וְגִבְהוֹת מְעֻלְסִים. בְּפִטְרֵתְךָ יָפִי לָךְ מִזְבַּח מְקַלְסִים.

כֵּן הוֹשַׁע נָא:

כְּהוֹשַׁעַת מוֹדִים וּמִיחֻלִּים וְלֹא מְשֻׁנָּים. כְּלָנוּ אָנוּ לְיָהּ וְעֵינֵינוּ לְיָהּ שׁוֹנִים.

כֵּן הוֹשַׁע נָא:

כְּהוֹשַׁעַת יָקָב מִחֻצְבֵיךָ סוֹבְבִים בְּרַעֲנָה. רוֹנְנִים אָנִי וְהוּ הוֹשִׁיעָה נָא. כֵּן הוֹשַׁע נָא:
כְּהוֹשַׁעַת חֵיל זְרִיזִים מְשֻׁרְתִים בְּמִנוּחָה. קָרְבֵן שְׁבַת כְּפוֹל עוֹלָה וּמִנְחָה.

כֵּן הוֹשַׁע נָא:

כְּהוֹשַׁעַת לוֹיֵיךָ עַל דּוֹכְנָם לְהַרְבֶּת. אוֹמְרִים מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשְּׁבַת. כֵּן הוֹשַׁע נָא:
כְּהוֹשַׁעַת נְחוּמֵיךָ בְּמִצּוֹתֵיךָ תָּמִיד יִשְׁתַּעֲשְׂעוּן. וְרָצָם וְהַחֲלִיצֵם בְּשׁוּבָה וְנַחַת
יִנְשַׁעוּן.

כְּהוֹשַׁעַת שְׁבוֹת שְׁבִטֵי יַעֲקֹב. תְּשׁוּב וְתִשָּׁיב שְׁבוֹת אֱהֲלֵי יַעֲקֹב. וְהוֹשִׁיעָה נָא.
כְּהוֹשַׁעַת שׁוֹמְרֵי מִצְוֹת וְחוֹכֵי יִשׁוּעוֹת. אֵל לְמוֹשְׁעוֹת. וְהוֹשִׁיעָה נָא.

אָנִי וְהוּ הוֹשִׁיעָה נָא:

הוֹשִׁיעָה אֶת עַמְךָ וּבְרַךְ אֶת נַחֲלֶתְךָ וְרַעַם וּנְשָׂאֵם עַד הָעוֹלָם: וַיְהִי דְבַרֵי אֱלֹהִים אֲשֶׁר
הִתְחַנַּנְתִּי לְפָנֶיךָ יְיָ קָרְבִים אֵל יְיָ אֱלֹהֵינוּ יוֹמָם וְלַיְלָה לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט עִבְדוֹ וּמִשְׁפָּט
עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ: לְמַעַן דַּעַת כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי יְיָ הוּא הָאֱלֹהִים. אֵין עוֹד.

(קדיש שלם)

סדר הושענות להושענא רבה

הושע נא: לְמַעַן אֲלֵהִינוּ הוֹשֵׁעַ נָא: הוֹשֵׁעַ נָא: לְמַעַן בּוֹרְאֵנוּ הוֹשֵׁעַ נָא:
הוֹשֵׁעַ נָא: לְמַעַן גּוֹאֲלֵנוּ הוֹשֵׁעַ נָא: הוֹשֵׁעַ נָא: לְמַעַן דּוֹרְשָׁנוּ הוֹשֵׁעַ נָא:

הקפה ראשונה: למען אמתך (ראה עמ' 13)

הקפה שנייה: אבן שתיה (ראה עמ' 13)

הקפה שלישית: אום אני חומה (ראה עמ' 14)

הקפה רביעית: אדון המושיע (ראה עמ' 15)

הקפה חמישית: אדם ובהמה

הוֹשֵׁעַ נָא: אָדָם וּבְהֵמָה. בְּשָׂר וָרוּחַ וּנְשָׁמָה. גֵּיד וְעֶצֶם וְקַרְמָה. דְּמוֹת וְצֶלֶם וְרַקְמָה. הוֹד לְהַבֵּל דָּמָה. וְנִמְשָׁל כְּבִהְמוֹת נִדְמָה. זִיו וְתֹאֵר וְקוֹמָה. חֲדוּשׁ פְּנֵי אֲדָמָה. טִיעַת עֲצֵי נִשְׁמָה. יְקָבִים וְקוֹמָה. כְּרָמִים וְשִׁקְמָה. לְתַבֵּל הַמְסַיְמָה. מְטָרוֹת עֵז לְסִמְמָה. נִשְׂיָה לְקִימָה. שִׂיחִים לְקוֹמָמָה. עֲדָנִים לְעֶצְמָה. פְּרָחִים לְהַעֲצִימָה. צְמָחִים לְגִשְׁמָה. קָרִים לְזִרְמָה. רְבִיבִים לְשִׁלְמָה. שְׂתִיָּה לְרוֹמְמָה. תְּלוּיָה עַל בְּלִימָה. הוֹשֵׁעַ נָא.
יְיָ אֲדֹנָינוּ מֶה אֲדִיר שְׁמֶךָ בְּכָל הָאָרֶץ, אֲשֶׁר תִּנְה הוֹדֶךָ עַל הַשָּׁמַיִם.

חדוש פני אדמה - הצמחים הגדלים כל העת מהאדמה מחדשים פניה תמיד.
טיעת עצי נשמה - טיעת = נטיעת.

יקבים וקמה - היקבים המלאים בין, הקמה היא החיטה הבשלה טרם קצירתה.
כרמים ושקמה - כרם יין וכרם זיתים. השקמה שמשה למאכל (בולס שקמים) וענפיה העבים והחסונים (=קורות השקמה) שמשו לבנייה.

מטרות עז לסממה - גשמים מרובים המרפאים את הארץ משממונה בקיץ כסם המרפא את הפצע.

נשיה לקימה - הארץ החרבה בקיץ תמשיך להתקיים ולפרוח בזכות הגשמים.
פרחים להעצימה - גשמי הברכה יביאו לפריחה מרובה.

קרים לזרמה - העננים יתעבו ויתקררו ויהפכו לזרמי מטר.
רביבים לשלמה - טיפות הגשם הדקות (כרביבים עלי עשב) יביאו שלום ושלמות כאשר יהיה שפע עשב ומזון לאדם ולבעלי החיים ולא תהיה תחרות וקנאה בין היצורים.

הקפה שישית: אדמה מארר

הוֹשֵׁעַ נָא: אֲדָמָה מֵאָרֶר. בְּהֵמָה מִמְשַׁכֶּלֶת. גֶּרֶן מִגָּזֵם. דָּגָן מִדִּלְקָת. הוֹן מִמְאָרָה. וְאָכַל מִמְהוּמָה. זֵית מִנְשָׁל. חֶטָּה מִחֲגָב. טָרֶף מִגּוֹבֵי. יָקֵב מִיֶּלֶק. כָּרֶם מִתּוֹלְעָת. לָקַח מֵאֲרָבָה. מָגֵד מִצִּלְצֵל. נִפְשׁ מִבְּהֵלָה. שִׁבְעַ מִסְלַעַם. עֲדָרִים מִדְּלוּת. פְּרוֹת מִשְׁדָּפוֹן. צֶאֱן מִצְמִיתוֹת. קָצִיר מִקְלָלָה. רֵב מִרְזוֹן. שִׁבְלֵת מִצְנָמוֹן. תְּבוּאָה מִחֶסֶל. הוֹשֵׁעַ נָא. צְדִיק יִי בְּכָל דְרָכָיו וְחָסִיד בְּכָל מַעֲשָׂיו.

זכינו ובדורנו החקלאות בארץ מייצרת שפע של יבולים בכל ענפי החקלאות. כרמי היין בשומרון וביהודה נחשבים למובילים בעולם באיכותם. שפע המזון שמייצרים חקלאי ישראל עלול להביא חלילה לתחושה של "כחי ועצם ידי עשו לי את החיל הזה".

ולכן צריך להתפלל בענווה גדולה ולבקש מהקב"ה שישלח את ברכתו על הארץ כולה ועל יבוליה החקלאיים בפרט, בבחינת "ארץ אשר עיני ה' אלוקיך בה מראשית שנה ועד אחרית שנה" "ולמטר השמים תשתה מים", ובזכות התפילות נזכה לברכת "ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת".

אדמה מארר - תיקון קללת האדמה בחטא אדם הראשון: "ארורה האדמה בעבורך וקוץ ודרדר תצמיח לך", הבקשה שהאדמה תצמיח מזון בשפע.

גרן מגזם - שלא יפגע יבול השדה ממיני חרקים.

דגן מדלקת - שלא יפגעו היבולים ממחלות ופטירות המזיקים לצמחים.

זית מנשל - שלא ינשור הפרי טרם הבשלתו.

חטה מחגב - שלא יאכלו החרקים את יבול החיטה וכן: טרף מגובי (סוג חרק) וכן יקב מילק וכו' - הבקשה שלא יפגע יבול השדה לפני הקציר והבציר וכן שלא תיפגע התבואה לאחר הקציר ויבול הכרם לאחר הכנת היין.

שבוע מסלעם - שלא יאכלו החרקים (=סלעם) את היבול המביא לשבע. וכן "תבואה מחסיל".

עדרים מדלות - שלא יתמעטו העדרים ויהיו דלים.

פרות משדפון - שלא יפגעו פירות האילן מפגעי מזג האוויר בזמן החנטה וההבשלה כגון מקרה ומחמסין.

הושע נא כרם מתולעת

התפילה להושעת 'כרם מתולעת' מתייחסת למזיקים הרבים בכרמים, 'כי תאכלנו התלעת', אך לאו דווקא אליהם. בשנת השמיטה מצווה התורה 'וכרמך לא תזמור' ופוסק הרמב"ם 'אחד כרם ואחד שאר אילנות', ויש שבארו בדבריו שאיסור הזמירה אינו מיוחד דווקא לכרם אלא לכל אילנות המאכל. ומבאר בעל ערוך השולחן (שמיטה ויובל פי"ט) שבארץ ישראל הכרמים תופסים מקום נכבד עד שרוב הנטיעות הם כרמים ועל כן הפסוק מתייחס תמיד אליהם. בניזקין נאמר: 'כי יבער איש שדה או כרם', בעורכי המלחמה: 'נטע כרם', עדת קרח אמרו: 'נחלת שדה וכרם', וכן: 'לא נעבור בשדה ובכרם', דוד אמר 'ויזרעו שדות ויטעו כרמים' ונחמיה אמר 'שדותינו וכרמינו' וכל התנ"ך מלא בביטויי שדות וכרמים, משום שהכרם היא המייצגת המובהקת של ענף המטעים.

הקפה שביעית: למען איתן

הושע נא: למען איתן הנזרק בלהב אש. למען בן הנעקד על עצים ואש. למען גבור הנאבק עם שר אש. למען דגלים נחית בענן ואור אש. למען העלה למרום ונתעלה כמלאכי אש. למען והוא לך כסגן בארצלי אש. למען זכד דברות הנתונות מאש. למען חפוי יריעות וענן אש. למען טכס הר ירדת עליו באש. למען ידידות בית אשר אהבת משמי אש. למען כמה עד שקעה האש. למען לקח מחתת אש והסיר חרון אש. למען מקנא קנאה גדולה באש. למען נף ידו וירדו אבני אש. למען שם טלה חלב כליל אש. למען עמד בגרן ונתרצה באש. למען פלל בעזרה וירדה האש. למען ציר עלה ונתעלה ברכב וסוסי אש. למען קדושים משלכים באש. למען רבו רבבן חז ונהרי אש. למען שממות עירך השרופה באש. למען תולדות אלופי יהודה תשים ככיור אש. הושע נא. לך יי הגדלה והגבורה והתפארת והנצח וההוד, כי כל בשמים ובארץ. לך

יְיָ הַמְמַלְכָה וְהַמְתַּנְשֵׂא לְכָל לְרָאשׁ. וְהִיָּה יְיָ לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא
יְהִיָּה יְיָ אֶחָד וְשִׁמּוֹ אֶחָד. וּבִתְוֹרַתְךָ כָּתוּב לֵאמֹר: שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ
אֶחָד. בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד.

אָנִי וְהוּא הוֹשִׁיעָה נָא:

כְּהוֹשַׁעְתָּ אֱלִים בְּלוֹד עַמְּךָ. בְּצִאתְךָ לַיִּשֵׁעַ עַמְּךָ.
כְּהוֹשַׁעְתָּ גּוֹי וְאֱלֹהִים. דְּרוֹשִׁים לַיִּשֵׁעַ אֱלֹהִים.
כְּהוֹשַׁעְתָּ הַמּוֹן צְבָאוֹת. וְעַמִּם מִלְּאֲכֵי צְבָאוֹת.
כְּהוֹשַׁעְתָּ זָכִים מִבֵּית עֲבָדִים. חֲנוּן בְּיָדָם מִעֲבָדִים.
כְּהוֹשַׁעְתָּ טְבוּעִים בְּצוּל גְּזָרִים. יִקְרָךְ עַמִּם מִעֲבָרִים.
כְּהוֹשַׁעְתָּ כְּנָה מְשׁוֹרְרֵת וַיּוֹשַׁע. לְגוֹחָה מְצִינַת וַיּוֹשַׁע.
כְּהוֹשַׁעְתָּ מֵאִמֵּר וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם. נְקוּב וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם.
כְּהוֹשַׁעְתָּ סוֹכְבֵי מִזְבֵּחַ. עוֹמְסֵי עֲרֻכָה לְהַקִּיף מִזְבֵּחַ.
כְּהוֹשַׁעְתָּ פְּלָאֵי אַרְוֹן כְּהַפְשֵׁעַ. צַעַר פְּלִשְׁתַּת בְּחָרוֹן אַף וְנוֹשַׁע. כֵּן הוֹשַׁע נָא:
כְּהוֹשַׁעְתָּ קְהֵלוֹת בְּכֻלָּה שְׁלַחְתָּ. רַחוּם לְמַעַנִּם שְׁלַחְתָּ.
כְּהוֹשַׁעְתָּ שְׁבוֹת שְׁבִטֵי יַעֲקֹב. תָּשׁוּב וְתָשִׁיב שְׁבוֹת אֶהְיֵי יַעֲקֹב.
וְהוֹשִׁיעָה נָא:

כְּהוֹשַׁעְתָּ שׁוֹמְרֵי מִצְוֹת וְחוֹכֵי יְשׁוּעוֹת. אֵל לְמוֹשָׁעוֹת וְהוֹשִׁיעָה נָא:

אָנִי וְהוּא הוֹשִׁיעָה נָא:

תִּתְנַנּוּ לְשֵׁם וְלִתְהֵלָה. תְּשִׁיבֵנו אֵל הַחֲבָל וְאֵל הַנְּחֻלָּה.
תְּרוֹמַמְנו לְמַעַלָּה לְמַעַלָּה. תִּקְבְּצֵנו לְבֵית הַתְּפִלָּה.
תְּצִיבֵנו כַּעֲץ עַל פְּלָגֵי מַיִם שְׁתוּלָה, תִּפְדֵּנוּ מִכָּל נֶגַע וּמַחֲלָה.
תַּעֲטֵרְנוּ בְּאַהֲבָה כְּלוּלָה, תִּשְׁמַחְנוּ בְּבֵית הַתְּפִלָּה.
תִּנְהַלְנוּ עַל מֵי מְנוּחוֹת סֵלָה. תִּמְלֵאֵנוּ חֲכָמָה וְשִׁכְלָה.
תִּלְבִּישֵׁנוּ עֹז וּגְדָלָה. תִּכְתִּירְנוּ בְּכֹתֵר כְּלוּלָה
תִּישְׂרְנוּ בְּאַרְחַ סְלוּלָה, תִּטְעֵנוּ בִּישָׁר מִסֵּלָה.
תִּתְנַנּוּ בְּרַחֲמִים וּבְחַמְלָה, תִּזְכִּירְנוּ בְּמֵי זֹאת עוֹלָה.

תוֹשִׁיעֵנו לְקֶץ הַגָּאֻלָּה, תַּהַדְרֵנוּ בְּזִיו הַמְּלָכָה.
 תַּדְבִּיקֵנוּ כְּאִזּוֹר חַתּוּלָה, תַּגְדִּלְנוּ בְּיַד הַגְּדוּלָה.
 תְּבִיאֵנוּ לְבֵיתְךָ בְּרַנָּה וְצַחֲלָה, תַּאֲדַרְנוּ בִישֵׁעַ וְגִילָה, תַּאֲמִצְנוּ בְרוּחַ וְהַצְלָה.
 תִּלְכְּבְנוּ בְּבִנְיָן עִירְךָ כְּבַתְחֻלָּה.
 תַּעוֹרְרֵנוּ לְצִיּוֹן בְּשִׁכְלוּלָה, תִּזְכְּנוּ בְּנִבְנָתָה הָעִיר עַל תְּלָה.
 תַּרְבִּיצְנוּ בְּשִׁשׁוֹן וְגִילָה, תַּחֲזִקְנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סִלָּה.
 הוֹשֵׁעַ נָא.

חזן וקהל: **אָנָּה הוֹשִׁיעָה נָא.**

אָנָּה אֲזוֹן חֵין תֹּאבִי יִשְׁעָךָ. בְּעַרְבֵי נַחַל לְשַׁעֲשַׁעָךָ. וְהוֹשִׁיעָה נָא.
 אָנָּה גָּאֵל כַּנַּת נִטְעָךָ. דּוּמָה בְּטֹאטְאָךָ. וְהוֹשִׁיעָה נָא.
 אָנָּה הִבֵּט לְבְרִית טִבְעָךָ. וּמַחֲשָׁפֵי אֶרֶץ בְּהִטְבִּיעָךָ. וְהוֹשִׁיעָה נָא.
 אָנָּה זָכַר לָנוּ אֵב יְדָעָךָ. חִסְדָּךָ לָמוּ בְהוֹדִיעָךָ. וְהוֹשִׁיעָה נָא.
 אָנָּה טְהוּרֵי לֵב בְּהַפְּלִיאָךָ. יְנַדַּע כִּי הוּא פְּלֹאֵךָ. וְהוֹשִׁיעָה נָא.
 אָנָּה כְּבִיר כַּחַ תֵּן לָנוּ יִשְׁעָךָ. לְאַבּוֹתֵינוּ כְּהַשְׁבָּעָךָ. וְהוֹשִׁיעָה נָא.
 אָנָּה מֵלֵא מְשָׁלוֹת עִם מְשׁוּעָךָ. נַעֲקֹד בְּהַר מוֹר כְּמוֹ שׁוּעָךָ. וְהוֹשִׁיעָה נָא.
 אָנָּה סֹגֵב אֲשָׁלֵי נִטְעָךָ. עֲרִיצִים בְּהִנִּיעָךָ. וְהוֹשִׁיעָה נָא.
 אָנָּה פֶּתַח לָנוּ אוֹצְרוֹת רַבָּעָךָ. צִיָּה מֵהֶם בְּהַרְבִּיעָךָ. וְהוֹשִׁיעָה נָא.
 אָנָּה קוֹרְאֵיךָ אֶרֶץ בְּרוּעָעָךָ. רָעַם בְּטוֹב מְרָעָךָ. וְהוֹשִׁיעָה נָא.
 אָנָּה שְׁעָרֶיךָ תַעֲלֵ מִמְשׁוּאָךָ. תַל תִּלְפִּיּוֹת בְּהַשִּׁיאָךָ. וְהוֹשִׁיעָה נָא.

חזן וקהל: **אָנָּה אֵל נָא, הוֹשֵׁעַ נָא וְהוֹשִׁיעָה נָא.**

אֵל נָא תַעֲיֵנוּ כְּשֶׁה אוֹבֵד. שְׁמֵנוּ מִסַּפְרְךָ אֵל תֹּאבֵד. הוֹשֵׁעַ נָא וְהוֹשִׁיעָה נָא:
 אֵל נָא רַעַה אֶת צֵאן הַהֲרָגָה. קְצוּפָה וְעֲלִיד הַרוּגָה. הוֹשֵׁעַ נָא וְהוֹשִׁיעָה נָא:
 אֵל נָא צֹאנְךָ וְצֹאן מְרַעֲתָךָ. פְּעֻלְתְּךָ וְרַעֲיֹתָךָ. הוֹשֵׁעַ נָא וְהוֹשִׁיעָה נָא:
 אֵל נָא עֲנִי הַצֹּאן. שִׁיחַם עֲנֵה בְעַת רְצוֹן. הוֹשֵׁעַ נָא וְהוֹשִׁיעָה נָא:
 אֵל נָא נוֹשְׂאֵי לֶךְ עֵין. מִתְקוּמְמִיד יְהִיו כְּאֵין. הוֹשֵׁעַ נָא וְהוֹשִׁיעָה נָא:

אל נא למנסכי לך מים כממעניי הישועה ישאבון מים.

הושע נא והושיעה נא:

אל נא יעלו לציון מושיעים. טפולים בך ובשמה נושעים.

הושע נא והושיעה נא:

אל נא חמוץ בגדים. זעם לנער כל בוגדים.

אל נא וזכור תזכר. הנכורי בלתך וזכור.

אל נא דורשיך בענפי ערבות. געים שעה מערבות.

הושע נא והושיעה נא:

אל נא ברה בעטור שנה. אמרי רצה בפלולי ביום הושענא.

הושע נא והושיעה נא:

חזן וקהל: אנא אל נא, הושע נא והושיעה נא, אבינו אתה

למען תמים בדורותיו, הנמלט ברב צדקותיו,

מצל משטף בבוא מבול מים, לאם אני חומה

הושע נא והושיעה נא אבינו אתה:

למען שלם בכל מעשים, המנסה בעשרה נסים,

כשר מלאכים נם יקח נא מעט מים, לברה כחמה

הושע נא והושיעה נא אבינו אתה:

למען רך ויחיד נחנט פרי למאה, זעק איה השה לעלה,

בשרוהו עבדיו מצאנו מים, לגולה וסורה

הושע נא והושיעה נא אבינו אתה:

למען קדם שאת ברכה, הנשטם ולשמך חפה,

מיחם במקלות בשקתות המים, לדמתה לתמר

הושע נא והושיעה נא אבינו אתה:

למען צדק היות לך לכהן, כחתן פאר יכהן,

מנסה במסה במי מריבת מים, לההר הטוב

הושע נא והושיעה נא אבינו אתה:

למען פאר היות גביר לאחיו, יהודה אשר גבר באחיו,

מספר רבע מדליו יזל מים, לוא לנו כי אם למענד

הושע נא והושיעה נא אבינו אתה:

למען ענו מכל ונאמן, אשר בצדקו כלכל המון,

משוך לגואל ומשוי ממים, לזאת הנשקפה

הושע נא והושיעה נא אבינו אתה:

למען שמתו כמלאכי מרומים, הלובש אורים ותמים,

מצוה לבוא במקדש בקדוש ידים ורגלים ורחיצת מים, לחולת אהבה

הושע נא והושיעה נא אבינו אתה:

למען נביאה מחולת מחננים, לכמהי לב הושמה עינים,

לרגלה רצה עלות ורדת באר מים, לטובו אהליו

הושע נא והושיעה נא אבינו אתה:

למען משרת לא מש מאהל, ורוח הקדש עליו אהל,

בעברו בירדן נכרתו המים, ליפה וכרה

הושע נא והושיעה נא אבינו אתה:

למען למד ראות לטובה אות, זעק איה נפלאות,

מצה טל מגזה מלא הספל מים, לכלת לבנון

הושע נא והושיעה נא אבינו אתה:

למען כלולי עשות מלחמתך, אשר בידם תתה ישועתך,

צרופי מגוי בלקקם בידם מים, ללא כגדו כך

הושע נא והושיעה נא אבינו אתה:

למען יחיד צוררים דש, אשר מרחם לנזיר הקדש,

ממכתש לחי הבקעת לו מים, למען שם קדשך

הושע נא והושיעה נא אבינו אתה:

למען טוב הולך וגדל, אשר מעשק עדה חדל,

בשוב עם מחטא צו שאב-מים, לנאנה כירושלים

הושע נא והושיעה נא אבינו אתה:

למען חיד מכרכר בשיר, המלמד תורה בכל כלי שיר,

מְנַסֵּה לְפָנֶיךָ כְּתָאב שְׁתוֹת מַיִם, לְשִׁמוּ בְךָ סִבְרָם

הוֹשֵׁעַ נָא וְהוֹשִׁיעָה נָא אָבִינוּ אֶתְּהָ:

לְמַעַן זֶה עָלָה בְּסַעְרָה, הַמְקַנָּא וּמְשִׁיב עַבְרָה,

לְפַלּוּלוֹ יִרְדֶּה אֵשׁ וְלַחֲכָה עֶפְר וּמַיִם, לְעִינֶיךָ בְּרִכּוֹת

הוֹשֵׁעַ נָא וְהוֹשִׁיעָה נָא אָבִינוּ אֶתְּהָ:

לְמַעַן וְשֵׁרֶת בְּאֵמֶת לְרַבּוֹ, פִּי שְׁנַיִם בְּרוּחוֹ נֶאֱצַל בּוֹ,

בְּקַחְתּוֹ מִנְגֵן נִתְמַלְאוּ גְבִים מַיִם, לְפָצוּ מִי כַמְכָה

הוֹשֵׁעַ נָא וְהוֹשִׁיעָה נָא אָבִינוּ אֶתְּהָ:

לְמַעַן הִרְהֵר עֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ, הַמְכַרִּיז תְּשׁוּבָה לְצִאֲנֶךָ,

אֲז בָּבֹא מְחַרְף סֶתֶם עֵינֹת מַיִם, לְצִיּוֹן מְכַלֵּל יְפִי

הוֹשֵׁעַ נָא וְהוֹשִׁיעָה נָא אָבִינוּ אֶתְּהָ:

לְמַעַן דְּרִשׁוּךָ בְּתוֹךְ הַגּוֹלָה, וְסוֹדְךָ לְמוֹ נִגְלָה,

בְּלִי לְהַתְגַּאֵל דְּרִשׁוּ זְרַעוֹנִים וּמַיִם, לְקוֹרְאֶיךָ בְּצָר

הוֹשֵׁעַ נָא וְהוֹשִׁיעָה נָא אָבִינוּ אֶתְּהָ:

לְמַעַן גָּמַר חֲכָמָה וּבִינָה, סוֹפֵר מְהִיר מְפַלֵּשׁ אֲמָנָה,

מִחְכְּמָנוּ אֲמָרִים הַמְשׁוּלִים בְּרַחֲבֵי מַיִם, לְרַבְתִּי עִם

הוֹשֵׁעַ נָא וְהוֹשִׁיעָה נָא אָבִינוּ אֶתְּהָ:

לְמַעַן בָּאֵי לָךְ הַיּוֹם בְּכָל לֵב, שׁוֹפְכִים לָךְ שִׁיחַ בְּלֹא לֵב וְלֵב,

שׁוֹאֲלִים מִמֶּךָ עַז מְטָרוֹת מַיִם, לְשׁוֹרְרוֹ בֵּינָם

הוֹשֵׁעַ נָא וְהוֹשִׁיעָה נָא אָבִינוּ אֶתְּהָ:

לְמַעַן אוֹמְרֵי יִגְדֵּל שְׁמֶךָ, וְהֵם נִחְלַתְךָ וְעַמֶּךָ,

צְמֵאִים לְיִשְׁעֶךָ כְּאֶרֶץ עֵיפָה לַמַּיִם, לְתַרְתָּ לְמוֹ מְנוּחָה

הוֹשֵׁעַ נָא וְהוֹשִׁיעָה נָא אָבִינוּ אֶתְּהָ:

גבים מים - בורות המתמלאים מים במדבר בזמן מועט בעת שיטפון.

כארץ עיפה למים - בסוף הקיץ פני האדמה מבוקעים מחמת היובש ומשועים למים.

חזן וקהל: הוֹשֵׁעַ נָא אֶל נָא. אָנָּה הוֹשִׁיעָה נָא:
הוֹשֵׁעַ נָא סֶלַח נָא. וְהַצְּלִיחָה נָא. וְהוֹשִׁיעֵנוּ אֵל מַעֲזָנוּ.

מניחים את הלולב ואת האתרוג ונוטלים את הערבה:

תַּעֲנֶה אָמוּנִים שׁוֹפְכִים לָךְ לֵב כַּמִּים. וְהוֹשִׁיעָה נָא.
לְמַעַן בָּא בְּאֵשׁ וּבַמִּים. וְהַצְּלִיחָה נָא.
גָּזַר וְנָם יָקוּחַ נָא מַעֲט מִים. וְהוֹשִׁיעֵנוּ אֵל מַעֲזָנוּ.
תַּעֲנֶה דְגָלִים גָּזוּ גִזְרֵי מִים. וְהוֹשִׁיעָה נָא.
לְמַעַן הִנְעַקֵּד בְּשַׁעַר הַשָּׁמַיִם. וְהַצְּלִיחָה נָא.
וְשָׁב וְחָפַר בְּאֵרוֹת מִים. וְהוֹשִׁיעֵנוּ אֵל מַעֲזָנוּ.
תַּעֲנֶה זִכְרֵי חוֹנִים עָלַי מִים. וְהוֹשִׁיעָה נָא.
לְמַעַן חָלַק מִפָּצַל מְקֵלוֹת בְּשִׁקְלוֹת הַמַּיִם. וְהַצְּלִיחָה נָא.
טַעַן וְגַל אָבוֹן מִבְּאֵר מִים. וְהוֹשִׁיעֵנוּ אֵל מַעֲזָנוּ.
תַּעֲנֶה יְדִידִים נוֹחְלֵי דַת מְשׁוּלַת מִים. וְהוֹשִׁיעָה נָא.
לְמַעַן כָּרוּ בְּמִשְׁעָנוֹתֵם מִים. וְהַצְּלִיחָה נָא.
לְהַכִּין לָמוֹ וּלְצַאֲצְאֵימוֹ מִים. וְהוֹשִׁיעֵנוּ אֵל מַעֲזָנוּ.
תַּעֲנֶה מִתְחַנְּנִים כְּבִישִׁמוֹן עָלַי מִים. וְהוֹשִׁיעָה נָא.
לְמַעַן נֵאֱמַן בֵּית מִסְפִּיק לְעַם מִים. וְהַצְּלִיחָה נָא.
סַלַע הַדָּ וְזִזְבוּ מִים. וְהוֹשִׁיעֵנוּ אֵל מַעֲזָנוּ.
תַּעֲנֶה עוֹנִים עָלַי בְּאֵר מִים. וְהוֹשִׁיעָה נָא.
לְמַעַן פִּקֵּד בְּמִי מְרִיבַת מִים. וְהַצְּלִיחָה נָא.
צְמֵאִים לְהִשְׁקוֹתֵם מִים. וְהוֹשִׁיעֵנוּ אֵל מַעֲזָנוּ.
תַּעֲנֶה קְדוּשִׁים מְנַסְכִּים לָךְ מִים. וְהוֹשִׁיעָה נָא.
לְמַעַן רֹאשׁ מְשׁוֹרְרִים כְּתָאֵב שְׁתוֹת מִים. וְהַצְּלִיחָה נָא.
שָׁב וְנִסַּד לָךְ מִים. וְהוֹשִׁיעֵנוּ אֵל מַעֲזָנוּ.
תַּעֲנֶה שׁוֹאֲלִים בְּרַבּוּעַ אֲשֶׁלִי מִים. וְהוֹשִׁיעָה נָא.
לְמַעַן תֵּל תִּלְפִּיּוֹת מוֹצֵא מִים. וְהַצְּלִיחָה נָא.
תִּפְתַּח אֶרֶץ וְתַרְעִיף שָׁמַיִם. וְהוֹשִׁיעֵנוּ אֵל מַעֲזָנוּ.

חזן וקהל: רחם נא קהל עדת ישרון. סלח ומחל עונם. והושיענו אלהי ישענו.

אז כעיני עבדים אל יד אדונים. באנו לפניך נדונים. והושיענו אלהי ישענו.

גאה אדוני האדונים, נתגרו בנו מדנים. דשונו ובעלוננו זולתך אדונים.

והושיענו אלהי ישענו.

הן גשנו היום בתחנון, עדיך רחום וחנון. וספרנו נפלאותיך בשנון.

והושיענו אלהי ישענו.

זבת חלב ודבש, נא אל תיבש. חשרת מים כאבה תחבש.

והושיענו אלהי ישענו.

טענו בשמנה, ביד שבעה ושמונה. ישר צדיק אל אמונה.

והושיענו אלהי ישענו.

כרת ברית לארץ, עוד כל ימי הארץ. לבלתי פרץ בה פרץ.

והושיענו אלהי ישענו.

מתחננים עלי מים, בערבים על יבלי מים. נא זכר למו נסוה המים.

והושיענו אלהי ישענו.

שיחים בדרך מטעתם, עומסים בשועתם. ענם בקול פגיעתם.

והושיענו אלהי ישענו.

פועל ישועות, פנה לפלולם שעות. צדקם אל למושעות.

והושיענו אלהי ישענו.

קול רגשם תשע, תפתח ארץ ויפרו ישע. רב להושיע ולא חפץ רשע.

והושיענו אלהי ישענו.

חזן וקהל: שערי שמים פתח, ואוצרך הטוב לנו תפתח. תושיענו וריב אל

תמתח.

חזן וקהל: קול מבשר מבשר ואומר

מבשר ואומר.

אמץ ישעך בא, קול דודי הנה זה בא.

מבשר ואומר.

קול בא ברבבות כתים, לעמד על הר הזיתים.

קול גִּשְׁתוּ בְּשׁוֹפֵר לְתַקַּע, תַּחֲתֵי הַר יִבְקַע.
 קול דָּפֶק וְהַצִּיץ וְזָרַח, וּמִשׁ חֲצֵי הַהָר מִמְּזֻרַח.
 קול הַקִּיּוֹם מְלוּל נֹאמָו, וּבָא הוּא וְכָל קְדוּשָׁיו עִמּוֹ.
 קול וּלְכָל בְּאֵי הָעוֹלָם, בַּת קוֹל יִשְׁמַע בְּעוֹלָם.
 קול זֶרַע עֲמוּסֵי רַחֲמוֹ, נוֹלְדוּ כִּילָד מִמְּעֵי אִמּוֹ.
 קול חֲלָה וַיִּלְדָּה מִי זֹאת, מִי שָׁמַע כְּזֹאת.
 קול טְהוֹר פֶּעַל כָּל אֵלֶּה, מִי רָאָה כְּאַלֶּה.
 קול יֵשַׁע וּזְמַן הַיּוֹחֵד, הַיּוֹחֵל אַרְץ בְּיוֹם אֶחָד.
 קול כְּבִיר רוּם וְתַחַת, אִם יוֹלֵד גּוֹי פַּעַם אֶחָת.
 קול לַעֲת יִגָּאֵל עִמּוֹ נְאוּר, וְהָיָה לַעֲת עֲרַב יְהִיָּה אוֹר.
 קול מוֹשִׁיעִים יַעֲלוּ לְהַר צִיּוֹן, כִּי חֲלָה גַם יִלְדָּה צִיּוֹן.
 קול נִשְׁמַע בְּכָל גְּבוּלָהּ, הַרְחִיבִי מְקוֹם אֶהְלֶה.
 קול שִׁמִּי עַד דַּמְשֶׁק מִשְׁכְּנוֹתַיָּהּ, קְבִלִי בְּנִיָּהּ וּבְנוֹתַיָּהּ.
 קול עֲלִזִי חִבְצֻלַת הַשְּׁרוּן, כִּי קָמוּ יִשְׁנֵי חֲבֵרוֹן.
 קול פָּנּוּ אֵלַי וְהוֹשְׁעוּ, הַיּוֹם אִם בְּקוֹלִי תִשְׁמְעוּ.
 קול צָמַח אִישׁ צָמַח שְׁמוֹ, הוּא דוֹד בְּעַצְמוֹ.
 קול קוֹמוּ כְּפוּשֵׁי עֶפֶר, הִקִּיצוּ וְרַנְּנוּ שְׂכְנֵי עֶפֶר.
 קול רִבְתִּי עִם בְּהִמְלִיכוֹ, מְגִדוֹל יִשׁוּעוֹת מְלָכּוֹ.
 קול שֵׁם רִשְׁעִים לְהֶאֱבִיד, עוֹשֶׂה חֶסֶד לְמַשִּׁיחוֹ לְדוֹד.
 קול תְּנֶה יִשׁוּעוֹת לְעַם עוֹלָם, לְדוֹד וּלְזֵרַעוֹ עַד עוֹלָם.
חזן וקהל שלוש פעמים: קול מבשר מבשר ואומר.

הוֹשִׁיעָה אֶת עַמְּךָ וּבְרַךְ אֶת נַחֲלֹתֶךָ וְרַעַם וַיִּשְׁאַם עַד הָעוֹלָם: וַיְהִי דְבַר־י
 אֵלֶּה אֲשֶׁר הִתְחַנְּנֹתִי לִפְנֵי יְיָ קְרָבִים אֶל יְיָ אֱלֹהֵינוּ יוֹמָם וְלַיְלָה לַעֲשׂוֹת
 מִשְׁפָּט עִבְדוֹ וּמִשְׁפָּט עִמּוֹ יִשְׂרָאֵל דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ: לְמַעַן דַּעַת כָּל עַמֵּי
 הָאָרֶץ כִּי יְיָ הוּא הָאֱלֹהִים. אִין עוֹד.

מחזירים את ספרי התורה, סוגרים את הארון, והש"ץ אומר קדיש שלם.

ערבה והושענות זכר למקדש

הלכה למשה מסיני שמביאים בבית המקדש ערבה אחרת מלבד הערבה שבלולב. כיצד? מקום היה למטה מירושלים ונקרא מוצא. בכל יום ויום משבעת ימי החג היו מביאים משם מורביות של ערבה וזוקפים אותן על צדדי המזבח וראשיהן כפופים על גבי המזבח, ובעת שהיו מביאים אותה וסודרין אותה תוקעים ומריעים ותוקעים. בכל יום היו מקיפים את המזבח עם לולביהם בידיהם, ואומרים: אָנָּא ה' הוֹשִׁיעָה נָּא, אָנָּא ה' הוֹשִׁיעָה נָּא, וביום השביעי היו מקיפים את המזבח שבע פעמים.

בימינו נהגו ישראל להעלות ספר תורה על הבימה שבאמצע בית הכנסת ולהקיף אותה, זכר למקדש, ואומרים גם: 'אני והושיעא נא'. ומובנו, שאף הקב"ה עם ישראל בצרתם וכביכול יושיע את עצמו עמו. זכר למקדש נוטלים ביום השביעי ערבה נוספת מלבד הערבה שבלולב וחובטים בה על הקרקע או על כלי.

חובטים את הערבה ה' פעמים (ויש שנוהגים לחבוט מיד אחרי "קול מבשר")
אחר חביטת הערבה אומרים תחינה זו:

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ הַבּוֹחֵר בַּנְּבִיאִים טוֹבִים
וּבַמְּנַהֲגֵיהֶם הַטּוֹבִים, שֶׁתִּקְבַּל בְּרַחֲמִים וּבְרְצוֹן אֶת תְּפִלָּתֵנוּ וְהַקְּפוֹתֵינוּ.
וְזָכַר לָנוּ זְכוֹת שְׁבַעַת תְּמִימִיךָ וְתִסִּיר מִחֲצַת הַבְּרָזֵל הַמִּפְסֶקֶת בֵּינֵינוּ וּבֵינֶיךָ,
וְתֵאָזֵן שְׁוַעַתֵנוּ וְתִיטִיב לָנוּ הַחֲתִימָה, תּוֹלָה אֶרֶץ עַל בְּלִימָה, וְחַתְּמֵנוּ בְּסֹפֶר
חַיִּים טוֹבִים. וְתֵהִי חֲשׂוּבָה לְפָנֶיךָ מִחֲשֶׁבֶתֵנוּ בַּחֲבִיטַת הָעֵרְבָה כְּאֵלוּ כּוֹנֵנוּ
בָּהּ בְּכָל הַפְּגוּמוֹת כְּתִקּוּנָן וְתִשְׁפִּיעַ לָנוּ אוֹר הַחַיִּים וְאוֹצְרֶךָ הַטּוֹב תִּפְתַּח
לְהַשְׁבִּיעַ מִים נֶפֶשׁ שְׁקֵקָה וְיִקְיָם בְּנוּ מִקְרָא שְׁכָתוּב: יִפְתַּח יי לָךְ אֶת אוֹצְרוֹ
הַטּוֹב אֶת הַשְּׂמִים לְתֵת מִטֵּר אֶרְצֶךָ בְּעֵתוֹ וּלְבַרְךָ אֶת כָּל מַעֲשֵׂה יָדֶךָ. אָמֵן:

(קדיש שלם)

רכישת אתרוגים

רובם של האתרוגים הנרכשים בתחילת שנת השמיטה נקטפו לפני ראש השנה, ואין לנהוג בהם קדושת שביעית, אך יש לתת את הדעת על כך כשרוכשים את האתרוג, האם אכן הוא נקטף לפני השמיטה, או שמא לאחריה.

אתרוגים הקדושים בקדושת שביעית מותר לקנותם רק ממי שמגדל ומשווק בשליחות של אוצר בית דין או על פי היתר המכירה, ואין לקנות ארבעת המינים מאדם המוכר אתרוגים בדרכים אסורות. אתרוגים המשווקים באמצעות אוצר בית דין - לכתחילה יש לגבות עליהם תשלום אחיד, בלי הבדל בין אתרוגים כשרים לבין אתרוגים מהודרים.

קדושת שביעית באתרוגים

יש קדושת שביעית באתרוגים, משום שהם מיועדים גם לאכילה, אך אין קדושת שביעית בכל שלושת המינים האחרים, מכיוון שהשימוש העקרוני שלהם הוא רק לצורך מצווה ולא לשם כל הנאה אחרת. אמנם יש הסוברים שהדסים, מכיוון שגידולם הוא לריח, יש בהם קדושת שביעית, אך למעשה מקובל על רוב הפוסקים שאין לנהוג בהם קדושת שביעית.

שימוש בארבעת המינים של שביעית

מותר ליטול אתרוג של שביעית, על אף שהנטילה גורמת נזק מועט לקליפתו. לאחר החג מומלץ להכין מאכלים מאתרוגים אלו ובכך לקיים בהידור את השימוש המלא בפירות השביעית. וכן מותר לייצא אתרוגים לצורך מצוות החג לאחר זמן הביעור או זמן רב לפני הביעור באופן שברור שהפירות לא יישארו בחו"ל עד זמן הביעור. לאחר החג מומלץ להכין מהם מאכל ולאכלו עד לזמן הביעור. לולב, ערבה והדס - מותר לייצאם לחו"ל כרגיל, כבכל שנה, מכיוון שאין בהם קדושת שביעית.

תליית פירות שביעית בסוכה

אין לתלות בסוכה פירות שביעית העלולים להתקלקל עקב השהייה בחום או בקור במשך שמונת ימי החג. אולם פירות שביעית שאינם מתקלקלים - יש המתירים לתלותם כבשאר השנים, אך יש אוסרים לעשות כן, כי נויי סוכה אסורים באכילה ובהנאה בכל החג, ואסור לגרום לפירות שביעית להיאסר באכילה. למעשה, הדרך הטובה למי שרוצה לתלות פירות שביעית בסוכה היא שיאמר: 'איני בודל מפירות אלו כל בין השמשות של שמונת ימי הסוכות'. בכך יהיה מותר לו להשתמש בהם בכל עת, גם במהלך חג הסוכות.

מתוך הספר "שמיטה יום יום" בהוצאת מכון התורה והארץ.